

ПРАВА УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОМУ І БЮДЖЕТНО-ДЕЛІКТНОМУ ПРОВАДЖЕННЯХ

Проаналізовано обсяг нормативно визначених прав розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у бюджетно-деліктному провадженні, а також їх посадових осіб у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. На підставі аналізу судової практики визначено основні проблеми реалізації таких прав.

Ключові слова: права, учасники бюджетного процесу, порушення бюджетного законодавства, адміністративно-деліктне провадження, бюджетно-деліктне провадження, право на захист, оскарження.

Постановка проблеми. У результаті здійснення організаційно-правових заходів суб'єктами бюджетного контролю виявляється значна кількість порушень, учинених учасниками бюджетного процесу. Наслідком скоєння таких деліктів у багатьох випадках є не лише застосування щодо розпорядників та одержувачів бюджетних коштів заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, передбачених статтею 117 Бюджетного кодексу України (далі – БК України), але й притягнення відповідних посадових осіб до адміністративної відповідальності, що відповідає принципу «міжгалузевого характеру відповідальності за порушення бюджетного законодавства» [1, с. 94].

Останнім часом намітились тенденції до зростання і кількості застосованих заходів впливу фінансово-правового характеру, і кількості адміністративно-деліктних проваджень за статтею 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Порушення бюджетного законодавства». Однак зросла й кількість випадків оскарження рішень, ухвалених юрисдикційними органами і в бюджетно-деліктному, і в адміністративно-деліктному провадженнях. Така ситуація зумовлює необхідність активізації досліджень права на оскарження та інших процесуальних прав учасників бюджетного процесу у цих видах проваджень.

Стан дослідження. Окремі аспекти реалізації прав розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у бюджетно-деліктному провадженні, а їх посадових осіб у провадженні в справах про адміністративні правопорушення були предметом досліджень О. П. Гетьманець, Е. С. Дмит-

ренко, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, А. О. Монаєнко, О. І. Остапенка, Л. А. Савченко, І. А. Сікорської, В. Д. Чернадчука, Н. Я. Якимчук та інших науковців. Проте комплексний аналіз нормативно-правового закріплення таких прав, проблем їх реалізації, з урахуванням сучасної правозастосовчої практики, здійснений не був.

Метою цієї статті є дослідження обсягу нормативно-закріплених прав учасників бюджетного процесу в адміністративно-деліктному та бюджетно-деліктному провадженнях і на підставі такого дослідження – надання пропозицій щодо вдосконалення законодавчих норм.

Виклад основних положень. Учасниками бюджетного процесу БК України вважає органи, установи та посадових осіб, наділених бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами). У статті 116 БК України передбачено, що порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених БК України чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання. За такі порушення до юридичних осіб застосовуються заходи впливу (зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення або зменшення бюджетних асигнувань, безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів та інші), які характеризуються як заходи фінансово-правового примусу. Відповідно до статті 121 БК України порушення бюджетного законодавства, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, може бути підставою для притягнення до відповідальності згідно з законами України його керівника чи інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру вчинених ними діянь, зокрема притягнення до адміністративної відповідальності.

Тобто до учасників бюджетного процесу – юридичних осіб (розпорядників та одержувачів бюджетних коштів), які вчинили бюджетні делікти, застосовуються заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, а до їх посадових осіб (за умови наявності в їх діях складу адміністративного правопорушення) – заходи адміністративної відповідальності. У першому випадку процесуальна діяльність відбувається у межах бюджетно-деліктного провадження, а у другому – провадження у справах про адміністративне правопорушення (адміністративно-деліктного провадження). На законодавчому рівні і в бюджетно-деліктному, і в адміністративно-деліктному провадженнях визначений певний обсяг прав учасників таких проваджень. Проте як існує «неузгодженість між собою норм відповідальності в Бюджетному ко-

дексі України з нормами в Кодексі України про адміністративні правопорушення» [2, с. 161], так й існують значні відмінності в обсязі прав учасників обох видів проваджень.

Учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення з відповідним обсягом процесуальних прав посадові особи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів стають у випадку вчинення ними адміністративного проступку, передбаченого статтею 164-12 КУпАП, та виявлення такого проступку уповноваженими суб'єктами. Зокрема, за включення недостовірних даних до бюджетних запитів, що призвело до затвердження необґрунтованих бюджетних призначень або необґрунтованих бюджетних асигнувань; взяття зобов'язань без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених БК України чи законом про Державний бюджет України на відповідний рік; нецільове використання бюджетних коштів та інші порушення бюджетного законодавства посадові особи притягуються до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу різних розмірів.

Права таких посадових осіб як учасників адміністративно-деліктного провадження передбачені у статті 268 КУпАП. Зокрема, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право:

- ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання;
- під час розгляду справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою здійснюється провадження;
- оскаржити постанову у справі.

Реалізація права посадової особи розпорядника чи одержувача бюджетних коштів ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, під час розгляду справи користуватися юридичною та іншою допомогою (право на захист) передбачає найперше можливість бути присутньою на судовому засіданні. Відповідно до ст. 268 КУпАП справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. При цьому повістка особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається

не пізніш як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи.

Недотримання цих законодавчих вимог у багатьох випадках зумовлює подання апеляційної скарги посадовими особами розпорядників чи одержувачів бюджетних коштів. Зокрема, у постанові Апеляційного суду Харківської області від 12 червня 2012 року у справі № 2011/1390/2012 зазначено, що апелянт посиляється на порушення вимог ст. 268 КУпАП, оскільки справу було розглянуто без участі правопорушника, тому він був позбавлений передбачених законом прав давати пояснення, подавати докази, при розгляді справи користуватися юридичною допомогою [3]. У постанові Апеляційного суду Тернопільської області від 2 жовтня 2013 року у справі № 593/1114/13-п, крім констатації вимог апелянта, було дано правову оцінку діям суду першої інстанції. Розглянувши справу у відсутності посадової особи розпорядника бюджетних коштів, яка не була належно повідомлена про день, час і місце розгляду справи, суддя суду першої інстанції позбавив її можливості скористатись правами, наданими їй ст. 268 КУпАП, чим порушив її право на захист [4]. Такі твердження разом з іншими аргументами зумовили задоволення апеляції та скасування рішення суду першої інстанції про накладення штрафу відповідно до ст. 164-12 КУпАП на посадову особу бюджетної установи. Тобто неналежне забезпечення реалізації законодавчо визначених процесуальних прав посадової особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства, є підставою для оскарження судового рішення, що своєю чергою, може зумовити скасування постанови у справі про адміністративне правопорушення.

У наукових дослідженнях оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення розглядається як основна гарантія прав особи, що притягається до адміністративної відповідальності [5, с. 163]. Реалізація права посадової особи оскаржити постанову у справі обумовлена передусім порядком і строками подання апеляційної скарги. Оскільки розгляд справ про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 164-12 КУпАП, віднесено до юрисдикції суду, то порядок та строки оскарження визначені у ст. 294 КУпАП. Постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником упродовж десяти днів з дня винесення постанови. Апеляційна скарга, подана після закінчення цього строку, повертається апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не за-

являє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено.

У практичній діяльності основні проблеми щодо реалізації права на оскарження виникають у зв'язку з пропуском десятиденного терміну подачі апеляційної скарги. У більшості випадків апеляційні суди визнають причини пропуску цього терміну поважними та поновлюють строк оскарження. При цьому в судових рішеннях виокремлюють основні умови визнання причин пропуску десятиденного терміну поважними. Так, під час вирішення цього питання повинно бути враховано, що стосовно особи дотримані вимоги ст.ст. 268, 285 КУпАП, а саме, що справа була розглянута у присутності особи, або у відсутності, коли є дані про належне її повідомлення про час і місце розгляду справи, і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи, а також упродовж 3-х днів після оголошення постанови особі вручено або вислано її копію. Як висновок констатується, що справа про накладення на посадову особу розпорядника чи одержувача бюджетних коштів адміністративного стягнення за ч. 1 ст. 164-12 КУпАП, розглянута у відсутності цієї особи, копія постанови судом їй не направлялась, а тому строк на апеляційне оскарження постанови апелянту слід поновити, бо він пропущений з поважних причин [6]. Однак, у випадку відсутності у матеріалах справи (якщо особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, вчасно надіслано копію постанови у справі про адміністративне правопорушення) даних, які б свідчили, що посадова особа розпорядника бюджетних коштів не отримала лист із копією постанови або не проживає за зазначеною адресою, а також заяви з приводу повторного отримання скаргником постанови суду, у поновленні строку на апеляційне оскарження апелянту суди відмовляють [7]. Отже, реалізація права оскаржити постанову у справі про адміністративне правопорушення, якщо пропущено строк на апеляційне оскарження, залежить від позиції суду щодо поважності причин пропуску строку.

На відміну від достатньо чіткого (хоча й неповного) визначення на законодавчому рівні прав особи в адміністративно-деліктному провадженні, у випадку застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства у нормах БК України переліку таких прав не існує. Порівняно з правами в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, в бюджетно-деліктному провадженні за законодавчими нормами закріплено лише право на оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства (стаття 124 БК України).

Щодо права на захист у деліктно-процесуальних відносинах (бути присутнім під час розгляду справи; користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права при розгляді справи; ознайомлюватися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання тощо), то може йтися лише про його окремі елементи, і то тільки на початковій стадії бюджетно-деліктного провадження – під час ознайомлення з актом ревізії чи протоколом про порушення бюджетного законодавства. Крім того, закріплення таких складових права на захист здійснено на підзаконному нормативному рівні. Так, відповідно до пп. 40, 42, 43 постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами» [8] у разі наявності заперечень (зауважень) щодо змісту акта ревізії, зокрема й щодо кваліфікації певних дій як порушень бюджетного законодавства, керівник, головний бухгалтер чи інші особи підписують його із застереженням. У разі підписання акта ревізії із запереченнями (зауваженнями) керівник об'єкта контролю у строк не пізніше ніж 5 робочих днів після повернення контролюючому органу акта ревізії повинен подати йому письмові заперечення (зауваження). Підписані примірники акта ревізії об'єкт контролю зобов'язаний повернути контролюючому органу у строк не пізніше 3 робочих днів після отримання. Контролюючий орган аналізує правильність обґрунтувань, викладених у запереченнях (зауваженнях), і в строк не пізніше ніж 15 робочих днів після отримання заперечень (зауважень) дає на них письмовий висновок, який затверджується керівником контролюючого органу або його заступником.

Право ознайомитися з матеріалами справи та давати пояснення нормативно закріплено й у випадку виявлення порушення бюджетного законодавства не у зв'язку з проведенням ревізії. П. 4 наказу Міністерства фінансів України від 15 листопада 2010 року № 1370 «Про затвердження Порядку складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства та форми Протоколу про порушення бюджетного законодавства» [9] передбачає, що другий примірник протоколу про порушення бюджетного законодавства передається на строк до двох робочих днів з дня отримання для викладу пояснень і підписання керівником органу, установи, організації, підприємства, де вчинене порушення бюджетного законодавства. У разі відмови від підписання протоколу керівник розпорядника чи одержувача бюджетних коштів зобов'язаний надати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

Як бачимо, і строки, і порядок реалізації права ознайомитися з матеріалами справи та давати пояснення у різних підзаконних актах різні, хоча в обох випадках йдеться про виявлення та процесуальне оформлення одних і тих же порушень бюджетного законодавства, на реалізацію одних і тих же норм Бюджетного кодексу України.

Інші елементи права на захист – бути присутнім представнику розпорядника чи одержувача бюджетних коштів при розгляді справи; користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права при розгляді справи; заявляти клопотання тощо в бюджетно-деліктному провадженні – не забезпечені ні на законодавчому, ні на підзаконному рівнях. У БК України визначені суб'єкти, які ухвалюють рішення про застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, та вказано, що такі рішення ухвалюються на підставі протоколу про порушення бюджетного законодавства або акта ревізії та доданих до них матеріалів (ст. 118 БК України). Про участь представників юридичних осіб, які вчинили порушення бюджетного законодавства, під час ухвалення рішення не зазначено. Підзаконні нормативно-правові акти, які визначають порядок застосування окремих видів заходів впливу [10; 11; 12], також право на участь у розгляді справи не передбачають.

Право на оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства у статті 124 БК України розкривається через вказівку на строки та порядок оскарження. Зокрема, законодавець зазначає, що рішення може бути оскаржено у порядку, встановленому законом, в органі, що його виніс, або в суді упродовж 10 днів з дня його винесення, якщо інше не передбачено законом. Нездійсненість оскарження рішень до того ж суб'єкта публічної адміністрації, який таке рішення й ухвалив, зумовлює надання переваги розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів судовому порядку оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства.

Як і в адміністративно-деліктному провадженні, основні проблеми реалізації права на оскарження рішення про застосування заходу впливу виникають у зв'язку з дотриманням вимог щодо строків звернення до адміністративного суду. Ч. 2 ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) визначає загальне правило, відповідно до якого для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк. А в ч. 3 цієї ж статті КАС України вказується, що для

захисту прав, свобод та інтересів особи іншими законами можуть установлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду. У випадку оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства до уваги береться ч. 3 ст. 99 КАС України, оскільки ч. 2 ст. 99 КАС України (встановлює шестимісячний строк звернення до суду) буде вважатися загальною щодо ч. 1 ст. 124 БК України (встановлює десятиденний строк оскарження).

Однак на практиці визначення правильного строку оскарження викликає певні труднощі у позивачів, та й деякі адміністративні суди, порушуючи процесуальні норми, приймають до розгляду позовні заяви, подані після спливу строку позовної давності, помилково вважаючи, що у цій категорії справ діє загальна норма щодо шестимісячного строку. Так, в ухвалі Сумського окружного адміністративного суду від 14 грудня 2011 року у справі № 2а-1870/8078/11 зазначено, що позивач подав клопотання про поновлення строку звернення до суду, вважаючи, що, хоча й рішення про зупинення видаткових операцій з бюджетними коштами було ухвалено 2010 року, у зв'язку зі зверненням до суду із позовною заявою з аналогічними вимогами та закриттям провадження у справі у червні 2011 року, шестимісячний строк звернення до суду повинен обчислюватись саме з червня 2011 року. Тому, на думку позивача, яку, до слова, не спростував відповідач, подання повторного адміністративного позову у листопаді 2011 року не порушує вимоги щодо строків звернення до суду. Суд, обґрунтовуючи своє рішення застосуванням ч. 1, 2 ст. 99 КАС України, клопотання задовольнив [13].

Також трапляються випадки, коли позивачі безпідставно вважають, що до відносин щодо оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства необхідно застосовувати строк в один місяць відповідно до ч. 5 ст. 99 КАС України. Як зазначено в ухвалі Вінницького окружного адміністративного суду від 19 листопада 2010 року у справі № 2-а-4320/10/0270 до таких відносин застосуванню підлягає правова норма, визначена БК України, оскільки ч. 5 ст. 99 КАС України стосується рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, що помилково позивачем ототожнюється із розпорядженням про зупинення операцій з бюджетними коштами [14].

Висновки. На законодавчому рівні (стаття 268 КУпАП) посадові особи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів як учасники адміністративно-деліктного провадження наділені сукупністю процесуальних прав (ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення,

подавати докази, заявляти клопотання; користуватися юридичною допомогою тощо), недотримання яких судами є підставою для оскарження судового рішення (поновлення строку апеляційного оскарження), що, своєю чергою, може зумовити скасування постанови у справі про адміністративне правопорушення.

У нормах, що регламентують бюджетно-деліктне провадження, учасником якого є юридичні особи – розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, на законодавчому рівні закріплено лише право на оскарження рішення (основні проблеми реалізації якого, як і в адміністративно-деліктному провадженні, пов'язані з короткими строками звернення до судової інстанції відповідного рівня). Права, які становлять обсяг права та захист, у такому провадженні або взагалі не передбачені (бути присутнім представнику розпорядника чи одержувача бюджетних коштів під час розгляду справи; користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права при розгляді справи; заявляти клопотання тощо), або регламентовані різними підзаконними нормативно-правовими актами по-різному для одних тих же суб'єктів (знайомитися з матеріалами справи та давати пояснення). Такий стан нормативно-правового регулювання прав учасників бюджетно-деліктного провадження зумовлює необхідність унесення змін до Бюджетного кодексу України або прийняття окремого законодавчого акта, який би поряд із регламентацією основних засад, організації та стадій бюджетно-деліктного провадження, визначив перелік і способи реалізації прав юридичних осіб, щодо яких застосовуються заходи впливу за порушення бюджетного законодавства.

1. Фінансове право: підручник / М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Дмитрик та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2013. – 400 с.

2. Монаснко А. О. Вдосконалення норм бюджетного законодавства на сучасному етапі / А. О. Монаснко // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2013. – № 1. – С. 151–163.

3. Постанова Апеляційного суду Харківської області у справі № 2011/1390/2012 від 12 червня 2012 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 26755101. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26755101>

4. Постанова Апеляційного суду Тернопільської області у справі № 593/1114/13-п від 2 жовтня 2013 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 34433271. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34433271>

5. Лученко Д. Окремі проблеми законодавчого регулювання процедури судового оскарження в адміністративно-деліктній сфері / Д. Лученко // Вісник Академії правових наук України. – 2013. – № 1 (72). – С. 156–166

6. Постанова Апеляційного суду Тернопільської області у справі № 608/1686/13-п від 27 вересня 2013 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 33863003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33863003>

7. Постанова Апеляційного суду Тернопільської області у справі № 593/1114/13-п від 19 серпня 2013 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 33068222. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33068222>

8. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550 // Урядовий кур'єр. – 2006. – 17 травня. – № 90.

9. Про затвердження Порядку складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства та форми Протоколу про порушення бюджетного законодавства: Наказ Міністерства фінансів України від 15 листопада 2010 року № 1370 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 93. – Ст. 3316.

10. Про затвердження Порядку призупинення бюджетних асигнувань: Наказ Міністерства фінансів України від 15 травня 2002 року № 319 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 23. – Ст. 1137.

11. Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2011 року № 21 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 4. – Ст. 205.

12. Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2011 р. № 255 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 20. – Ст. 832.

13. Ухвала Сумського окружного адміністративного суду у справі № 2а-1870/8078/11 від 14 грудня 2011 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 20246534. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/20246534>

14. Ухвала Вінницького окружного адміністративного суду у справі № 2-а-4320/10/0270 від 19 листопада 2010 року // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 12814766. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12814766>

Назар Ю. С. Права учасників бюджетного процесу в адміністративно-деліктном и бюджетно-деліктном производствах

Проанализированы нормативно-определенные права распорядителей и получателей бюджетных средств в бюджетно-деліктном производстве, а также их должностных лиц в производстве по делам об административных

правонарушениях. На основании анализа судебной практики определены основные проблемы реализации таких прав.

Ключевые слова: права, участники бюджетного процесса, нарушения бюджетного законодательства, административно-деликтное производство, бюджетно-деликтное производство, право на защиту, обжалование.

Nazar Y. S. The rights of the budget process members in administrative and tort, and budget and tort proceedings

The article analyzes the amount of regulatory determined rights of managers and recipients of budget funds in the budget and tort proceedings and their officials in the proceedings in cases of administrative offenses. Based on the analysis of judicial practice the main problems of realization of such rights are determined.

Key words: rights, members of the budget process, violation of the budget legislation, administrative and tort proceedings, budget and tort proceedings, the right to defense, appeal.

Стаття надійшла 25 грудня 2013 р.

УДК 342.95

В. В. Серeda

**ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ,
ЗА ЯКІ ПЕРЕДБАЧЕНО ПРИТЯГНЕННЯ
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ
СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ**

Досліджено систему адміністративних проступків, за які передбачено притягнення до відповідальності окремих спеціальних суб'єктів (військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів, а також осіб рядового і начальницького складів Державної пенітенціарної служби України, органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України). Запропоновано визначення поняття «адміністративний проступок, вчинений спеціальними суб'єктами» та здійснено класифікацію таких проступків.

Ключові слова: адміністративний проступок, спеціальний суб'єкт, класифікація, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність, правопорушення.

Постановка проблеми. Спеціальним суб'єктом є особа, яка може бути визнана суб'єктом конкретного адміністративного правопорушен-